[Ženy na břehu stejné řeky]

Původ materiálu
Marie Medková
Pořadí v lekci
11

Téma

Jochebed, Miriam a Bitja se postaraly, aby malý Mojžíš žil, navzdory autoritě faraona.

Cíle

- Děti se dozví, že bezmocné ženy mohou udělat mocný skutek.
- Děti se dozví, že existují silnější motivace než strach.
- Děti se dozví, že se ženy bály faraona, ale ještě víc se bály zabít dítě.
- Děti se dozví, že poslušnost může být dobrá i špatná.
- Děti si mají uvědomit, že malé skutky/dobrý skutek v pravý čas může výrazně ovlivnit celý další život.
- Dětem může příběh dodat odvahu. I v situaci, kde není zdánlivě žádná záchrana a dobrá volba, se může ukázat cesta.

Pro učitele

Biblický text: Ex 2,1–10

Výkladové poznámky

Úvod do příběhu: Začátek knihy Exodus připomíná Boží příkaz z Genesis: ploďte – množte se – zaplňte zemi. (1,7 *Ale Izraelci se rozplodili, až se to jimi hemžilo, převelice se rozmnožili a byli velice zdatní; byla jich plná země.*) Proti tomuto vpravdě Boha poslušnému jednání Izraelců se staví nový král. Tento vládce není v kulturním kontaktu s Hebrejci (1,8 *„o Josefovi nevěděl“*) a vnímá je pouze jako potenciálně nebezpečnou sílu právě kvůli jejich „živosti“.

Zatímco Hebrejci dávají průchod životodárné Boží síle, figura faraona ztělesňuje sebeomezující strach a smrt. Jeho strach z neznámého, strach ze života ale omezuje i druhé. Vládce se řídí tímto strachem. Nahání ho svým poddaným. Jeho lidé jej roznáší krajem a Hebrejci jsou zotročováni na stavbách zásobovacích pevností. Takové je pozadí, na kterém se odehrává

příběh vyjití z Egypta.

Vyprávění o vzniku Izraele začíná zachraňujícím (spásným) jednáním pěti žen v situaci, kde zdánlivě chybí prostor pro svobodnou volbu. Nejdřív jednají dvě porodní báby. Odmítají uposlechnout faraónův výnos o zabíjení hebrejských dětí mužského pohlaví. Chytře proti němu využijí jeho vlastní předsudky. V druhé kapitole Exodu se ke statečným porodním asistentkám připojují Jochebed, Mirjam a Bitja. Neočekávaná spolupráce těchto tří zajišťuje, že Mojžíš přežije.

Mojžíšova matka se vzepře faraonovi tak, že nejprve novorozeného syna ukryje a pak mu připraví košík, který ho zachrání před smrtí (2,3). Chlapci mají být hozeni do Nilu. Matka to vlastně udělá, nicméně zajistí, aby se mu nic nestalo.

Když faraonova vlastní dcera objeví plačícího chlapce mezi nilským rákosím (2,5–6), okamžitě pozná, že to musí být jedno z hebrejských dětí, které její otec odsoudil k smrti. Soucit ji ale vede k tomu, že se i ona vzepře králi. Chlapce zachrání. Sestra sebere odvahu a nabídne princezně chůvu, která je shodou okolností Mojžíšovou vlastní matkou (2,7–9). Příběhem prostupuje jemný humor.

Mojžíše – a tak Izrael – zachraňuje neplánované spiknutí bezejmenných, odvážných a podnikavých žen, které neřeší etnické, třídní a náboženské hranice. Všechny chápou, **že je třeba neuposlechnout faraona:** ať už na základě lásky, empatie, lítosti, náboženského citu, podpory života nebo morálky. Budoucí osvobození z otroctví umožňují ty nejslabší (matka a dcera) a ta, se kterou se nepočítá (faraonova dcera). Odvaha se může zrodit v situaci zoufalství, překvapivě náhle, na nečekaném místě, nepotřebuje mít jméno ani autoritu. A oči věřícího rozpoznají Boží působení často až zpětně.

Košík. Stejné slovo se používá pro Noemovu archu (Gn 6–9), tedy „nádobu“ určenou k záchraně.

Viděla, že je dobrý. Možný překlad ekumenického „viděla, že je půvabný“ připomíná Boží reakci na stvoření během jednotlivých dní.

Jochebed. Mojžíšova matka z rodu Lévi, její jméno je zmíněno až v Ex 6,20, znamená „Hospodin je sláva“ a je zajímavé tím, že jako první osoba v Bibli nese jméno se zkratkou Božího jména,

Mirjam. Starší sestra Árona a Mojžíše; význam jména nejistý, není tady jmenována; Bible ji nazývá prorokyní a z různých zmínek je zřejmé, že hrála stejně důležitou roli v příběhu Izraele, jako Mojžíš a Áron (Ex 15:20; Mi 6,4; Nu 12,4–6; Nu 20,2).

Bitja. Faraonova dcera, podle židovských vykladačů jde o stejnou osobu zmíněnou v 1 Par 4,18; její jméno „Dcera Boží“ značí, že jako přijala Mojžíše za syna, tak přijal Bůh ji za dceru.

Mojžíš je jediný, kdo v má příběhu jméno, které dostane až na konci a symbolizuje jeho další úděl mimo námi vyprávěný příběh; původ jména je zřejmě egyptský, ale pisatelé Exodu interpretují jako „Vytahující“ v souladu s dalším pokračováním.

Faraon vytváří atmosféru příběhu, ač sám nepřítomen.

Amram. Zde nepojmenovaný Mojžíšův otec z rodu Lévi, zřejmě synovec své manželky (Lv 18,12).

Úskalí

V prvních kapitolách Exodu Bůh nejedná explicitně, jako v Genesis. Vypravěče to může svádět buď k tomu, že tam Boží jednání dopíše, nebo naopak všechno podá jako humornou historku o chytrých ženách. Nejlepší je asi vyprávět s vědomím, že Bůh nenechává podpis pod každou svou iniciativou a zkusit zapracovat různá pnutí příběhu: ohrožení i humor, Boží působení i neviditelnost, zkušenost nezajištěnosti.

Odkazy

The Torah, A Women’s Commentary, Eskenazi Tamara Cohn, Weiss, Andrea L., Women of Reform Judaism, Federation of Temple Sisterhood: URJ Press, 2008.

Pro děti

Předškoláci

Rozehřívačka: Před lekcí poschovávejte „miminkovské“ předměty v místnosti a nechte děti hledat a najít. *Komu patří tyto věci? Máte doma mladšího sourozence / znáte někoho, kdo má doma miminko? Co o miminkách víte?* Když se narodí miminko, je to velká radost! Jak vypadá taková radost? *(Děti mohou předvést.)* Celá rodina i přátelé si o narození povídají a těší se. Chystají se na návštěvu, aby se na děťátko podívali, radovali se s rodiči, popřáli a přinesli dárky. A já vám budu dnes taky vyprávět příběh o narození děťátka. S tímhle dítětem to ale bylo úplně jinak.

Zlý faraon a Hebrejci

Rozprostřete hnědou/zelenou látku jako zem.

Stalo se to za dávných časů, když pod horkým egyptským sluncem vládl faraon. *(Přidejte pyramidy, trůn, postavička faraona.)* A nebyl to hodný král. A možná, že to o sobě věděl. Strašně se totiž bál, aby mu někdo nesebral jeho trůn.

V té zemi žili taky Hebrejci, měli hodně dětí, starali se o zvířata *(plastová zvířátka)*, pěstovali obilí na malých políčkách a dařilo se jim docela dobře. Ale jenom do té doby, než si faraon začal myslet, že je jich moc. Napadlo ho, že by se proti němu mohli vzbouřit. A hned vymyslel, jak je trápit a sužovat. Dospělé muže poslal stavět města a narozené chlapce rozkázal hodit do široké řeky Nil *(modrý pruh látky)*. „Tak nezbude nikdo, kdo by se proti mě vzbouřil," těšil se vladař. Všechny hebrejské rodiny z toho byly smutné, ale faraona se bály.

Statečná maminka Jochebed

Jedna maminka, jmenovala se Jochebed, už měla dvě děti, Mirjam a Árona. A narodilo se jí třetí. Zase kluk. Měla velkou radost, že se jí narodilo krásné miminko. Ale musela se radovat tajně. (Jak se dá tajně radovat? Ukažte.) Chlapečka si chtěla nechat. Ale jak to udělat? Musela ho skrýt před faraonovými lidmi. Jeden celý dlouhý měsíc, druhý, třetí, … A protože byla celou dobu statečná, tak se jí to dařilo. Ale pak už chlapeček dokázal plakat tak nahlas, že by ho nikam neschovala. A tak přemýšlela, co by mohla udělat. (Měli byste nějaký nápad, co by se dalo dělat?…) Co vymyslela Jochebed: když chlapec usnul, zašla k řece, kde rostl rákos, kterému se říká papyrus, a doma z něj upletla košíček. Ošatku s víkem. (ošatka) Pak rozehřála asfalt a vymazala s ním ošatku tak, aby plula po vodě jako lodička, jako Noemova archa. *(Štětcem „vymazáváme" ošatku ze všech stran.)*

Do ošatky položila spícího chlapečka, dala mu pusinku na čelo, zavřela ji víkem a opatrně s ošatkou zajela mezi rákosí na břehu Nilu. *(Do ošatky položíme Mojžíše, dáme na kraj řeky, k ní Mirjam.)* Jeho starší sestřička Mirjam postávala na břehu a bedlivě sledovala, co se bude dít.

Zachráněný chlapeček

Ošatka se houpala v rákosí zrovna v místě, kudy se chodívala koupat faraonova dcera, princezna Bitja. Za chvíli se ozvaly hlasy a k řece přicházela princezna za doprovodu svých služebnic *(princezna, 2–3 služebnice)*. V tu chvíli se chlapeček v ošatce probudil a začal plakat. Byl sám a měl hlad. Princezna neváhala a poslala svou služebnici do vody ve směru pláče. *(Ošatku vytáhneme z vody na souš.)* Když služebnice přinesla zvláštní košíček, princezna ho otevřela a uviděla chlapce. Bylo jí ho líto a hned poznala, že to je hebrejské dítě. Jako faraonova dcera velmi dobře věděla, že její otec je přikázal házet právě do téhle řeky.

V tu chvíli dostala sestřička Mirjam odvahu, rychle se přitočila k princezně a oslovila ji: „Mám vám zavolat nějakou ženu, která by se ti starala o miminko?“ Princezna se na Mirjam podívala a zamyslela se. Její otec faraon se na ni bude hodně zlobit. Možná ji i potrestá. Ale ten jeho rozkaz je přece špatný! A tak řekla: „Jdi a zavolej mi nějakou maminku!“ Najednou věděla, co musí udělat. Že musí chlapci zachránit život. A že se rozhodla dobře, ať se stane cokoliv. A tak Mirjam šla pro maminku Jochebed a přivedla ji na břeh Nilu k čekající princezně.

Princezna jí ošatku podala a požádala, aby se jí o miminko postarala. A dokonce za to zaplatila odměnu. Když chlapec vyrostl, Jochebed ho odvedla ke dvoru a princezna přijala chlapce za svého syna. Dala mu jméno Mojžíš, to znamená „vytahující“ a řekla: „Vždyť jsem ho vytáhla z vody.“ A to všechno se povedlo, protože jedna maminka neztratila naději, jedna sestřička našla odvahu a jednu princeznu přepadla lítost nad osudem malého chlapečka.

Když Mojžíš vyrostl, zažil spoustu dobrodružství spolu se svými dvěma staršími sourozenci Mirjam a Áronem, ale to je zas jiný příběh.

Pomůcky: Modrá látka (řeka), hnědá/zelená látka (země), pyramidy, dům pro Jochebed, trůn, kamínky, maketa rákosí, ošatka, štětec, pár „miminkových“ věcí (dudlík, plínka, čepička, dupačky), biblické postavičky nebo jiná reprezentace postav.

Aktivity

Ukazovačka

Stoupneme si do kruhu a vyrobíme košík pro Mojžíše:

1. Nejprve musíme nasbírat spousty stébel rákosu. Půjdeme na břeh řeky. Podržte si stébla jednou rukou a druhou rukou je řežte. Teď si je odneseme domů (chodíme do kruhu).
2. Už jsme doma. Teď upleteme košík. Jak velký bude váš košík? Bude dost velký, aby se do něj vešlo dítě? Pleteme košík.
3. Teď musíme na košík pořádně utěsnit asfaltem a smolou, aby se nepotopil a plul po hladině jako lodička, jako Noemova archa. Vedle si zapálíme oheň a rozehřejeme v misce asfalt a smůlu. Použijeme štětec, namočíme ho do směsi a rozetřeme ji po košíku zevnitř i z venku. Ať je pěkně vodotěsný!
4. Ukažte své košíky! Všichni jste vyrobili nádherné košíky pro Mojžíše!

Výroba Mojžíšovy ošatky z ořechové skořápky

Půlky skořápek vlašských ořechů, modelína, podložky na modelování, širší víčko, tenké klacíky nebo tuhou suchou trávu.

Děti pokryjí víčko modrou modelínou a vytvoří tak vodní plochu, kterou mohou po kraji ozdobit suchou trávou nebo několika klacíky. Do prázdné skořápky vymodelují z modelíny malého Mojžíše.

Mladší školní děti

Co potřebuje miminko, když se narodí? Otázku můžete také s příslušným obrázkem miminka napsat na papír. Děti mohou zapisovat své nápady: mléko, plínky, rodiče, lásku, bezpečí, jméno…

Napsali jsme spolu věci, které malé děti mají, když je všechno v pořádku. Dneska ale uslyšíme příběh o chlapci, který se narodil do velkého nebezpečí. Píše se o tom v knize Exodus ve Starém zákoně. A taky v deníku jedné malé holky.

Z deníku může číst vedoucí nedělní školy, nebo děti, které už dobře čtou. Je také možné se s dětmi domluvit a rozdat jim texty předem, aby se mohly na čtení připravit. Děti, které nečtou, mohou pomocí biblických postaviček tvořit jednotlivé scény k zápisům do deníku. Nakonec přečtěte text z Ex 2, 1–10, nebo využijte aktivitu č. 1.

Zápis do deníku 1

Ahoj, jmenuju se Mirjam. Je mi asi deset nebo jedenáct let. U nás se to zas tak nebere. Bráškovi Áronovi jsou tři, už se s ním dá docela rozumně hrát. Náš prapraděda byl Jákobův syn Lévi. Možná jste o něm slyšeli, protože on se přistěhoval do Egypta v době velkého hladu spolu se svým otcem Jákobem a ostatními bratry. Kromě Josefa, samozřejmě. Ten je do Egypta pozval, když tady pomáhal faraonovi proti hladomoru. Po celé zemi dal postavit sýpky a tak všechny zachránil. Často si o tom doma vyprávíme večer před spaním s rodiči.

Ale náš farao o Josefovi asi nikdy neslyšel. Nemá nás rád. Moji rodinu a všechny potomky prapradědy Jákoba. Prý je nás moc a prý se nás bojí. I když nechápu proč. Jsme malé děti, tak co bychom mu mohli udělat? To si aspoň myslím já. Jenže on si to asi nemyslí, protože představte si: přikázal hodit do řeky každého kluka, který se narodí! Do Nilu! Já teda někdy kluky nemusím, ale tohle je opravdu, ale opravdu zlá a špatná věc. A doma bych dostala, kdybych něco takového jen vyslovila.

Zápis do deníku 2

Naše maminka Jochebed čeká miminko. Nosí sice takové šaty, aby to nebylo poznat, ale já jsem to stejně poznala. Jsem přece šikovná holka! To vždycky říká táta, když se vrátí domů a donesu mu rybí polévku s cibulí. Musí stavět město pro faraona. Já se umím postarat

i o Árona. Na miminko se těším, protože mít sourozence je hrozně fajn. Máte si pořád kým hrát a když už je větší, tak si můžete pomáhat. I Áron mi pomáhá, i když je mrně. Třeba míchat tu polívku. Áron by se taky těšil, ale já vím, že mu to nemůžu říct. On všechno prozradí. Takže nikomu ani muk!

Zápis do deníku 3

Máme miminko! Je tak malinkaté! Mám strašnou radost, ale taky se bojím. Aby si toho někdo nevšiml. Táta Amram řekl sousedům, že je maminka nemocná. Bylo jim divné, proč ji nevídají u studny. Já teď nosím vodu a starám se o domácnost. Totiž, abyste věděli: on je to kluk a to se nesmí. Maminka říká, že je to dobrý chlapeček, a že ho nikomu nedá. Myslím, že maminka je strašně statečná! Musela jsem svatosvatě slíbit, že nikomu nic neřeknu. A když přijdou faraonovi lidé, musím hned upalovat a schovat se do rákosí. Árona jsme zatím poslali k tetě. To se rozumí. Je ještě malý. No a já vymýšlím různé schovky pro miminko. Nesmí ho objevit!

Zápis do deníku 4

Tohle mi nikdo nikdy neuvěří! Dneska jsem mluvila s princeznou! Přísahám! Bylo to takhle: miminko už brečelo hodně nahlas. Asi třikrát jsem musela lhát sousedce, že se našemu jehňátku stýská po ovci, kterou nám někdo před měsícem ukradl z ohrady. Myslím, že mi nevěřila. Pořád se motala kolem našeho domku. Maminka se bála, že to prozradí a tak doběhla k řece pro trochu rákosu a upletla ošatku s víkem. Tak jako normálně vyrábíme košíky. Jen ji navíc potřela asfaltem a smolou, zevnitř i zvenku, aby se nepotopila. Byla to hotová Noemova archa. Do ní položila našeho chlapečka a šup s ním do rákosí, tam, co se chodí koupat paní Bitja, dcera našeho faraona.

Zápis do deníku 5

Tohle je pokračování, musela jsem pohlídat mimčo. Maminka strčila ošatku do rákosí a já jsem si jako hrála poblíž. A ona přišla! Princezna Bitja se služebnými! Najednou se ozval pláč z rákosí a jedna ze služebných se musela prodírat bahnem mezi stvoly papyrusu až ke košíčku. Přinesla ho faraonově dceři a ta hned poznala, že to je kluk. A hebrejský. Dostala jsem strach, jako nikdy v životě. Měla jsem pocit, že zkamením v solný sloup, jako ta Lotova žena. A pak se najednou něco stalo. Ucítila jsem velkou odvahu a rozběhla jsem se k nim. Paní Bitja se usmívala. Nadechla jsem se, uklonila a zdvořile jsem řekla: „Mám jít a zavolat vám kojnou z hebrejských žen, aby dítě odkojila?“ Myslela jsem samozřejmě maminku Jochebed a nikoho jiného!

Zápis do deníku 6

Máme teď s maminkou opravdu hodně práce. Musíme se starat o malého a navíc se vrátil Áron od tety. Musím ještě dopsat, jak to bylo s paní Bitjou. Řekla: JDI! A tak jsem letěla jak blázen a hned jsem byla zpátky s maminkou. Táhla jsem ji za ruku až k dceři faraona, která držela naše miminko a pořád se usmívala. Dostaly jsme našeho chlapečka zpátky! A paní Bitja nám ještě zaplatila za výchovu. To se u nás tak dělá, když velké paní mají vlastní nebo adoptivní dítě. Vezmou si ho, až když s ním je víc zábavy a míň starostí. Ale princezna se možná bojí faraona a potřebuje víc času. Porušila přece jeho příkaz.

Zápis do deníku 7

Dnes odešla maminka s naším nejmladším k princezně Bitje. Byla bych brečela… Ale dělala jsem, že mám radost. U faraonova dvora se bude mít o moc líp než u nás. Tady je to samá rybí polévka s cibulí a česnekem. Áron nevěděl, že nemá brečet a tak bulil a bulil. I když už byli dávno pryč. Táta ho musel vzít na klín a vyřezávat s ním oslíka, aby ho uklidnil.

Maminka říkala, že náš benjamínek dostal na královském dvoře nové jméno: Mojžíš. Znamená to „Vytahující“. Prý podle toho, že ho paní Bitja vytáhla z vody. Snad ho ještě někdy uvidím. Třeba až ho ponesou ve zlatých nosítkách k tomu koupacímu místu u Nilu, kde ho našli.

Zeptejte se dětí, co je na příběhu zaujalo, co si zapamatovaly.

Rozdejte dětem obálky s větami biblického příběhu. Děti mají za úkol srovnat věty za sebou tak, jak se příběh odehrál. Mohou pracovat samostatně, nebo ve dvojicích.

Pomůcky: Deníkové zápisy, obálky s roztříhaným biblickým textem.

Aktivity

Kreslení úkrytů. Načtněte dětem průřez domkem na A4 a listy rozdejte dětem. Úkol pro děti: Kde maminka skrývala po tři měsíce své miminko? Vkreslete několik úkrytů.

Výroba náhrdelníku princezny Bitji. Z piknikového papírového tácku vystřihneme střed a necháme si jen široký vroubkovaný okraj. Necháme ho bílý nebo ho nastříkáme zlatým sprejem, který necháme zaschnout podle instrukcí na lahvičce (pozor na dobu schnutí). Neupravené nebo zlaté polotovary pak děti dozdobí nalepenými korálky, šňůrkami, fixem či akrylkami. Vzor najdete například zde (hledejte „egyptian neclace diy“).

Starší školní děti

Představíme širší kontext příběhu: Připomeneme Jákoba a jeho syny a jak se díky Josefovi usadili v Egyptě. Jako ledolamku můžeme připravit například Jákobův rodokmen (rozrod), který

děti doplní podle Ex 1, nebo rodokmen od Abrahama, který sestaví z předem připravených lístečků.

Rozdělíme mezi děti role *vypravěč*, *Mirjam*, *faraonova dcera* a necháme je přečíst biblický text Ex 2,1–10 z Bible, nebo z předem připravených textů na A4.

Povídáme si s dětmi nad textem:

- Co vás zaujalo, naštvalo, čemu nerozumíte, co vám v textu chybí?
- Proč ženy v příběhu nemají jména?
- Jak byste popsaly jednotlivé osoby?
- Jakou naději chovala v srdci ta která žena a jak se to projevilo?
- Čeho se bála ta která postava a jak se projevila její odvaha?
- Co je to statečnost, odvaha? Jak se projevuje?
- Kde k ní lidé berou sílu?
- Kde je v příběhu Bůh?

Rozdělíme mezi děti role: faraon, Amram, Jochebed, Miriam, Mojžíš, Bitja, služebnice a poprosíme je, aby příběh zahráli. Je možné také použít biblické postavičky a formu „živých obrazů“.

Po přehrání příběhu s dětmi mluvíme, o tom, jaké bylo hrát tento příběh. Co nového díky tomu pochopili.

Pomůcky: Biblický text, rodokmen, kartičky s rolemi, (biblické postavičky).

Přesah

Na příběh se můžete podívat skrze témata poslušnosti autoritě nebo hrdinství (viz Milgram, Zimbardo, Havel apod.).

Liturgie

Písně

Řek Mojžíš jednou lidu svému (SV 288); *K svobodě je dlouhé putování* (SV 135); *Vstoupí Mojžíš do země egyptské* (SV 380); *Báby* (SV 47); *Tvoje, Pane Kriste, dobrota* (SV 346); *Zachovej nám víru dobrou* (SV 389); *Že celý svět jsi odkázal nám* (SV 405); *Víc, než oko spatřit smí* (SV 386)

Biblický text k zapamatování

Pojmenovala ho Mojžíš (to je Vytahující). Řekla: „Vždyť jsem ho vytáhla z vody.“ (Ex 2,10b)

Rituál

Zpěv písně *K svobodě je dlouhé putování* (SV 135)

Okénko do bohoslužeb

Znáte někoho statečného? … Mnoho statečných lidí si připomínáme, ale mnoho z nich vůbec ne. Děti si budou dnes v nedělní škole povídat o třech statečných ženách, které zachránily život Mojžíšovi, když byl ještě bezbranným miminkem. Jejich jména nejsou v biblickém příběhu zmíněna, i když je známe z jiných míst v Bibli. Někdy to tak je. Statečnost vám nepřinese sochu na podstavci na náměstí. Statečnost nemusí být ani vidět. Vždycky ale nese naději.
A tak ten dnešní příběh bude o statečnosti a naději.

Modlitba

Pane Bože, prosíme tě, abychom rozpoznali dobré od špatného, jako to poznaly ty tři. Buď s námi a otevírej naše srdce, naše oči, pro lásku a pro život. Dávej nám odvahu, když děláme těžká rozhodnutí a vybíráme si náročnější cestu. Rádi bychom vždycky poslechli ten správný hlas. Amen.

Katechetické cykly
Ženy v Bibli
Biblický odkaz (kat)
Exodus 2,1–10